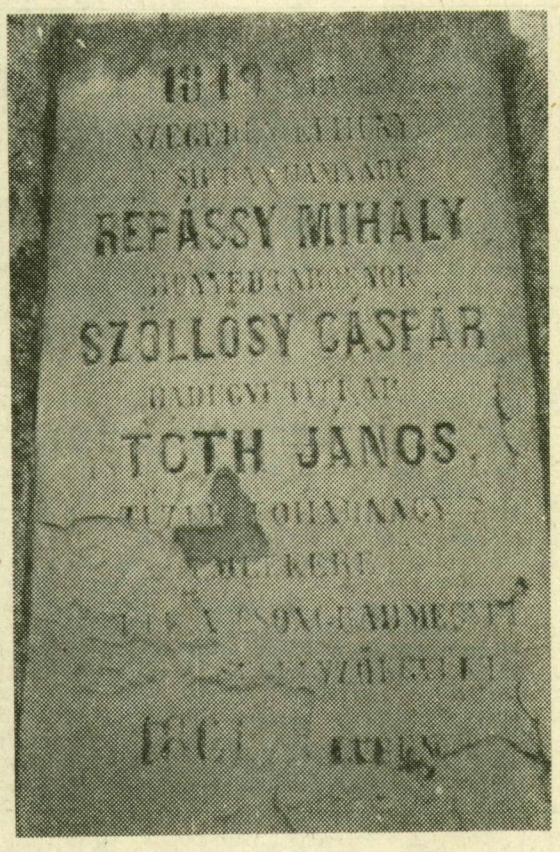

Korhadt fakeresztek

Jelképesen a sorsa azoknak, kiket Kossuth a szent küzdelem idején a névtelen félisteneknek nevezett. Ha idővel a kegyelet át is váltotta ezeket kőkeresztekre — napjainkra egyre kevesebb lesz ezeknek a „jelzett" síremlékeknek a száma...

Elfelejtett honvédtábornokokról olvasunk lapunk július 31-i számában. S ha ehhez csatoljuk a Magyar Nemzet augusztus 10. számában a „Tisztelt Szerkesztőség!" rovatban a jeltelenül pihenő és elfeledett hadmérnök tábornokról írottakat, sajnálattal állapítjuk meg, hogy a felejtésben nem az utolsó Csongrád megye. Szóban forgó, tragikus sorsú, *Gyulai Gaál Miklós* tábornok Szegvár szülötte (1799; meghalt 1854. nov. 30-án Pesten). *Répásy Mihály* (!) pedig (névaláírásán így olvasható!) ha nem is a bölcső, de a koporsó jogán ezé a városé. Répásy ugyanis nem Nagyváradon (mint a lexikonok tévesen közlik), hanem Kemecsen látta meg a napvilágot, s nem 1789-ben, hanem az ottani református egyház anyakönyvi bejegyzése szerint 1819. szeptember 22-én! Ezért engedtessék meg, hogy a kutató kiegészítő adatokat nyújtson Vass László cikkéhez.

A Répásy család kemecsei, ún. Niczky-kastélyában nőtt fel Mihály, testvérével, a későbbi kitűnő állattenyésztővel, Sándorral, ahol nevelőjük 1831—32-ben *Erdélyi János*, a híres népdalgyűjtő, költő és kritikus volt. Mihály katonai pályára lépvén, hadnagy korában báró *Jellasich*-csal együtt szolgált. 1848-ban már a Galíciában állomásozó Württemberg huszárok ezredese (őrnagya?), ugyanott, ahol tiszttársa a Petőfi cserkoszorúzta *Lenkey János* is. Mindkettőjüket a magyar szív érzése hozta haza idegenből. Már ezredes a pákozd—sukoró—velencei, majd a schwechati csatában. November 1-én, *Perczel Mórral* együtt nevezik ki tábornoknak. A 32 tagú tábornoki karban rangsorban az ötödik, jóllehet korára nézve csak a huszonhatodik. Füzesabonynál, Poroszlónál *Görgey* Tisza mögé vonulását fedezi. Bátor katona a csatasíkon, tapasztalt férfi a tanácsban. Nevet nem őrzik győztes csaták, pedig csaknem mindenütt ott van, hol a nép igazát kell bizonyítani. A tervezésre rendszerint őt szólították fel. Volt lovassági felügyelő, a tartaléksereg parancsnoka. Jó munkát végzett 1848 október 30-tól kezdve, mint a minisztérium V., újoncozási és pótlovazási osztályának elnöke. 1849 májusától „gyakorlatilag" csaknem ő vezette a hadügyminisztériumot. Szerepét legjobban *Kossuthnak* egy *Görgeyhez* írt levele világítja meg: *„...oly bővében van-e a jó huszártisztek-nek, hogy lóvásárlás végett most ezeket elküldheti az ellenség elől .?"* Görgey válasza: *„...Répásyt azért ajánlottam, mert őt mostani hivatalára legalkalmasabbnak ösmérem s meggyőződésem, hogy a jó organizáló most többet használ a hazának, mint két jó vezér..."*

Még Debrecenből, 1849. máj. 10-én, köszönetet mond Szeged városa lelkes tanácsának *„azon hazafias készségéért, miszerint ámbár fiai közül 3000 egyén vesz részt szabadságharczunkban, mégis nem várva felszólítást, nem a reá eső 138 újonczot, hanem a régibb kivetés szerinti illetőséget siet a szabadság védelmére újabban is felajánlani"*. (550 újoncot.)

Tragikus sorsát, temetését, a síremlék sorsát ismerteti cikkíró. Itt csak annyit: ha életben marad, *Haynau* bizonnyal fölköttette volna Aradon. *„Az egész küzdő magyar generalitásban az egyetlen, kiről elmondhatni, hogy boldog. Ugyanis... még akkor húnyt el, midőn reméltetett, hogy az ügy, mellyen egész lelkével csünge, bukni nem fog..."*

Kortársai így méltatták. Szabadságharcunkról szóló óriási irodalom csak idézi a tábornokot, néhány sorban, gyéren csorog a róla való emlékezés. Összefüggő, hiteles ismertetés még máig is hiányzik róla. Arcképe sem ismert. Az aradi ereklyemúzeum őrzi néhány személyes tárgyát (?). Az anekdotázó *Jókai* a magyar huszár megtestesülését látta Répásy tábornokban. Az általános magyar történetírás feladata az „elfeledett" tábornok „rehabilitálása". Helyi történetírásunk feladata lenne Répásy szegedi működésének feltárása. (Pl. *Répásy Antónia* szegedi tanácshoz intézett levele körülményeinek vizsgálása; a honvédségélyző egylet viszonyulása síremlékéhez; miért őrizte kegyelettel Bundári Zsiga cimbalmos a tábornoktól kapott 100-as Kossuth-bankót stb. stb.)

E sorok írója a 70-es években járt *Kemecsén* (Nyíregyháza közelében), ahol *Kozma Sándor* tanár személyében a Répásy-hagyomány lelkes pártfogójára talált. Azóta talán már úttörőcsapat is viseli szülőhelyén a tábornok nevét. De ez még kevés...

Ami az emlékezést illeti, évente egy-egy TIT-előadásban főleg az ifjúságnak, mindig történt említés Répásyról. A múlt évben a rádióriporter is ott állt sírjánál, a belvárosi temetőben. De hát — verba volent... A szavak elröppennek!

A síremlék eredeti formájában áll ma is. Az 1950-es években a szeged III. ker. tanács felújíttatta. Az emléktábla ma már azonban igen rongált állapotban van. Várjuk, míg egészen elporlad? Megérett arra, hogy a múzeum kőtárában nyerjen elhelyezést a síron azt egy új emléktáblával pótolva. Ami az utcanevet illeti, a Móravárosban a jelenlegi *Répás* utca többször is viselte a Répási—Répásy elnevezést. (L. Péter L.: Szeged utcanevei 302—3. o.) Bizonnyal nem lenne kegyelet- vagy hagyománysértés (s a posta is beleegyezne!) Répás János egykori névadó utcalakosra nézve, ha az utca véglegesen a honvédtábornok nevét viselné.

Végezetül: mostanában folyik a helyi temetők síremlékeinek feltárása irodalmi-topográfiai szempontból. A belvárosi temetőben az eddigi kutatás szerint a következő (többé-kevésbé olvasható föliratú) 48/49-es síremlékek találhatók: Bauernfeind Gyula honvéd (1830—1848), díszsírhelyen!; Bárkányi Benő honv. tiszth. szenttamási hős (1830—1918); (?) Czetz Péter főhdgy. (1820—1910); Debreczeny Ignácz fhdgy. „két világrész hőse" (1822—1913); Raggambi Fluck Ferenc sótárnok, főhdgy. (1829—1913); Halasy Ede hdgy. (1828—1893); Kapcsándy Károly honv. (1830—1911); Kubissy János közs. jegyző, fhdgy. (1817—1889); László (Laász) Flórián fhdgy. (megh. 1898); Mészáros Lajos kir. jbíró, honv. tiszt (?); (?) Pottyondy Lajos d'Este százados (1824—1918); Regdon Mihály főhdgy. (1819—1896); Répásy Mihály honv. tábornok (1819—1849) (2. honv. miniszt. tisztviselővel együtt eltemetve); Schvartz Ferenc pü. titkár, hdgy. (1829—1904); Takács Mihály kir. jbíró, 1861-ben Szeged tanácsnoka (1822—1875).

Ezek a síremlékek maradtak napjainkra. Őrizzük, hogy unokáink is emlékezhessenek rájuk!

CSONGOR GYŐZŐ

Pecsét nélkül

Tizenhat család összetanakodott Alsóvároson, hogy két utca könyökében csatornát épít magának. Régtől fogva városi föladatnak tartjuk az ilyesmit, várhatott volna, amíg valamelyik tervben rá is sor került volna. Aki azonban tudja, hogy még peremkerületnek sem nevezhető városrészeink csatornázatlanok, hamar kiszámíthatja, várni lehet, de nem érdemes. A Tisza Lajos utca és a Dobó utca egy darabján a tizenhat család nem várt tovább.

— Miért?

— Gusztustalan lenne, ha mindent leírna. Régi házak is vannak itt meg újak is, de mindegyikben igyekeznek a lakók kényelmes otthont létrehozni maguknak. Építettek fürdőszobát, bevezették a vizet, de a szennyvizet elvezetni nem tudták. A derítő és szikkasztó itt nem jó, mert annyira mélyen fekvő területen lakunk, ha valaki bent leereszti a vizet, megnézi lent mikor buggyan elő. Ráadásul itt csak kétszintes épületet szabad emelni, még több vízre lenne tehát szükség. Tudok családot, ahol nyolc éve nem használhatják berendezéseiket.

Fehér Gyula mondja ezeket, az egész vállalkozás szervezője.

— Ilyen még nem volt.

— Egy szóval se mondom, hogy könnyen ment. A 215 méter csatorna körülbelül 300 ezer forintba kerül, úgy indultunk, hogy fizessen be mindenki 18 ezret. Győzködni nem kellett, csak kivárni, amíg mindenkinek lett ennyi pénze.

— Kimondták, hogy csatornaépítő szervezetté alakulnak?

— Nem mondtunk ki semmit, csak két tanú jelenlétében összeszedtük a pénzt. Mentünk vásárolni, igen sok helyen megkérdezték, kik vagyunk, mit akarunk. Betoncsövet, maszeknak? Hol él maga? Megrendelő pecsét nincs? Mondtam, nekünk egyik sincsen, csak készpénzünk van. Szó se lehet róla!

— Mégis lett.

— Nagy kerülőkkel. Mentem Dorozsmára, Makóra, Félegyházára, amíg végül Sándorfalván találtam háromszázas csöveket. A négyszázasokat már a szegedi TÜZÉP is tudta adni. Újra elindultam aknamagasítót keresni. Csak vállalatnak adhatunk! Én nem értem, miért van az, hogy minden kapható, ha vállalat építi be a mi utcánkba, és azonnal nincsen, ha mi magunk akarjuk. A rendeltetése ugyanaz. Akkor sincsen.

— Mégis lett.

— Az aknára födél is kell. Hogy jön ahhoz egy maszek, hogy öntöttvas aknafödelet rendeljen. Pesten kellett kilincselnünk, hogy Vásárhelyen megvehessük.

— Mi volt a módszere?

— Ahol kérték a pecsétet, mindig mentem az igazgatóhoz. Hatvankilenc éves vagyok, láthatta mindenki, nem játékszernek viszem. Elmondtam, hogy járványveszély is fönnáll, és azt, hogy nagyszerű dolog, ha tizenhat család összetart. Mindenhol azt mondták, ilyenre még nem volt példa. Én meg azt mondtam, attól még lehet jó.

— Honnét vették a szakértelmet?

— A KEVIÉP emberei segítenek. Szombaton és vasárnap mindig itt vannak.

— Szívességből?

— Megfizetjük őket.

Varga Tibor a legfőbb irányító, őt is megkérdeztem.

— Hogyan kerültem ide? A keresztkomámék itt laknak, ők érdeklődtek, mit lehetne csinálni.

— Azt hallottam, nagyszerűen dolgoznak.

— Azokat hívtam, akik nem kerülik el a munkát. Jelentkezett más is, de a többiek viccel ütötték el: csavargókból jól el vagyunk látva.

— A segítők?

— Mindig többen vannak, mint amennyire számítottunk. És dolgozik mindenki.

— Úgy látszik, nem tanulták meg, hogy a lapátnyélre támaszkodni is lehet. Honnan vették a markolót?

— A vállalatunktól béreltük.

— Senki nem szólt érte, hogy maguk magánakcióba kezdtek?

— A főnökségre gondol? Nem. Csak arra intettek bennünket, gépre, szivattyúra vigyázzunk. Hogyne vigyáznánk, máskor is mi dolgozunk velük.

— Milyen az anyag?

— Mi már ilyet nem használunk. A kétméteres, gumitömítéses cső sokkal jobb, mert egy mozdulattal össze lehet csatlakoztatni.

— A végén kiderül, nagynagy utánjárással olyan csöveket tudtak szerezni, amit más már meg se vett volna?

— Jók ezek is, csak a munka több velük.

Még egy tisztázni valónk van. Miért csak ekkora darabon csatornáznak? Az utca többi lakójának ugyanolyan súlyos a gondja.

— A cső nem bújhat ki a földből, a terepviszonyok többet nem engedtek. A gyűjtő csatorna mélységét figyelembe kellett vennünk.

— És ha később akarnak vezetni a többiek?

— Másik csatornába kell csatlakoztatniuk. Szakemberek tervezték ezt a munkát, hivatalosan jóváhagyták, senkinek a későbbi esélyét nem rontjuk vele.

— Mikor lesz készen?

Augusztus 20-án kezdtük, és szeptember első vasárnapjára be is akarjuk fejezni.

Igaz, példa nem volt ilyen összefogásra, de még lehet.

HORVÁTH DEZSŐ

Katona Judit

Torzó

Ó virradat ne eltsd el engem,
ne kelljen gondot rejtegetnem,
megvakult fa kiált a kertben.

Éj csapódik az ablakomba.
Madártestét könnyen bezúzza
s gubbaszt. Kezemben csillagtolla.

A kéregető szükség bezörget.
Bő zsákjában hosszan keresgél
s gyorsan elrejti, mit letettél.

Motyognak az alvó virágok
álmaikban. Míg rázom őket
arcuk lehull. Tudom, hogy ősz lesz.

Lakatos István

Felejteni*

Még visszataszítasz egyszer a magányba,
óh, lesz-e akkor velem valaki?
Szép szemed félek elfelejteni,
leomlanék az lenne annak ára.
S ha nem leszel már, óh te százszor drága,
milyb poklokba fog sorsom eltiteni?
Szép szemed félek elfelejteni,
mert ellepne éveim árvasága.
Ha feledném, jéghegyek némasága,
nagy, mozdulatlan tavak hallgatása,
lenne életem holtak szemei...
Nem volna több nyomod porszemnyi, bárha
lennél már csak virágok tarkasága:
szerelmed félek elfelejteni.

* Az év legszebb verséért járó Graves-díjjal idén Lakatos Istvánt tüntették ki. Versét ebből az alkalomból közöljük.

Szilánkok

Nem a világ lett annyival roszszabb. Sokkal inkább a hírközlés javult meg napjainkban.

*

A meg nem értett nők között sok olyan akad, akinek szégyenkeznie kellene, ha megértenék.

*

Egy pesszimista és egy optimista a sivatagban él; az optimista azonban egy oázisban.

*

Az akupunktúra az, ha valaki kést döf a hátadba?

*

Fiatal korunkban feje tetejére akarjuk állítani a világot. Később tán mi állunk a fejünk tetejére, hogy alkalmazkodjunk hozzá.

*

A felfelé vezető út első lépcsőfoka: a szomszédod feje.

*

A paraszt veti a füvet, az agronómus pedig a növekedését is hallja.

*

Az ember néha könnyebben érheti el a maga plafonját, ha térdre ereszkedik.